

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 23 februari 1939 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 10, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Karlsson* i Grängesberg hemställt, »att riksdagen måtte besluta, att första paragrafen i förordningen den 3 juni 1938 om livräntetillägg åt vissa livräntetagare må erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Den, som äger rätt till livränta enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, äger erhålla årligt livräntetillägg, motsvarande 125 procent av livräntan. Tillägg utgår ej för livränta som grundas på försäkring enligt 24 § i lagen.

Livräntetilläggen bestridas av statsmedel samt bestämmas och utgivas av riksförsäkringsanstalten.»

I fråga om de skäl, som motionären anfört till stöd för sitt yrkande, får utskottet hänvisa till motionen.

Enligt 1 § i förordningen den 3 juni 1938 om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete skall den, som äger rätt till livränta enligt 1901 års lag, erhålla ett årligt livräntetillägg motsvarande 125 procent av livräntan. I fråga om livränta till skadad arbetare skall tillägg emellertid icke utgå för livränta, som understiger 90 kronor. Tillägg skall ej heller utgå för livränta, som grundas på försäkring enligt 24 § i 1901 års lag. Livräntetilläggen skola bestridas av statsmedel samt bestämmas och utgivas av riksförsäkringsanstalten.

I 1901 års lag stadgades skyldighet för vissa enskilda arbetsgivare, huvudsakligen sådana som utövade industriell verksamhet, att utgiva ersättning till arbetare, som skadats till följd av olycksfall i arbetet. Utövade staten eller kommun sådan verksamhet, som omfattades av lagen, ålåg ersättnings-skyldighet även staten eller kommunen. Enligt 4 § skulle, då olycksfall med-

fört bestående förlust eller minskning av arbetsförmågan, i ersättning utgivas en årlig livränta, i förra fallet å 300 kronor och i senare fallet å det lägre belopp, som svarade mot arbetsförmågans minskning; dock att livränta icke skulle utgå därest arbetsförmågan icke blivit nedsatt med minst en tiondel. Hade olycksfallet inom två år medfört döden, skulle utgivas till änka en årlig livränta av 120 kronor, så länge hon levde ogift, och till varje minderårigt barn en årlig livränta av 60 kronor, till dess det fyllt femton år; dock att livräntor till efterlevande sammanlagt skulle uppgå till högst 300 kronor.

Arbetsgivare kunde genom att i riks försäkringsanstalten försäkra sina arbetare mot olycksfall i arbetet fritaga sig från ersättningsskyldighet. Var arbetsgivare skyldig att utgiva livränta enligt lagen, kunde han genom inköp i riks försäkringsanstalten av dylik livränta befria sig från betalningsskyldigheten. I övrigt kunde ersättningsskyldigheten fastställas genom avtal eller genom dom av allmän domstol eller skiljemän; dock att avtal, enligt vilket i stället för livränta skulle på en gång erläggas visst belopp, icke var gällande i annat fall än då livräntans belopp skulle understiga 45 kronor om året.

Arbetsgivare, som utövade annan verksamhet än i lagen avsågs, kunde enligt 23 § frivilligt genom försäkring i riks försäkringsanstalten bereda ersättning enligt de i lagen stadgade grunder för skada till följd av olycksfall i arbetet. Även arbetare ägde, jämlikt 24 §, genom försäkring i riks försäkringsanstalten bereda sig sådan ersättning.

Nu berörda lag har upphävt genom lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, vilken sistnämnda lag trätt i kraft den 1 januari 1918. Ersättningsanspråk, som grundas å olycksfall, vilka inträffat före sistnämnda dag, skola dock bedömas enligt äldre lag.

1938 års förordning om livräntetillägg äger icke tillämpning å sådana livräntor enligt 1901 års lag, för vilka staten som arbetsgivare bär ansvaret. Redan vid 1918 års riksdag framlades proposition (nr 176) med förslag om höjning av dessa livräntor. Enligt propositionen skulle tillägg utgå, bland annat, till arbetare, som var berättigad till livränta med ett årligt belopp av minst 90 kronor. Såsom skäl för ifrågavarande begränsning av rätten till tilläggsersättning anförde föredragande departementschefen, statsrådet Schotte, bland annat, att de arbetare, vilka genom olycksfall i arbete ådragit sig lindrigare skador och tillerkänts däremot svarande ersättning, i regel vore i jämförelsevis ringa grad för sitt uppehälle beroende av denna ersättning. En granskning av riks försäkringsanstaltens årsredogörelser för meddelade beslut i fråga om bestämmande av invaliditetsgrad hade dock givit vid handen, att skador, som beräknades medföra 30 procent nedsättning av arbetsförmågan, kunde vara av så allvarlig beskaffenhet, att de i väsentlig grad minskade den skadades förmåga att genom arbete förtjäna sitt uppehälle.

Kungörelse om förhöjning av ifrågavarande livräntor utfärdades den 28 juni 1918 (nr 522). Denna kungörelse upphävdes genom ny kungörelse i samma ämne den 10 juni 1921 (nr 410).

I motionen II: 238 vid 1930 års riksdag hemställde herr Osberg, att riks-

dagen måtte besluta sådan ändring av 1921 års kungörelse, att jämväl arbetare, som uppbure livräntor med belopp understigande 90 kronor, skulle bliva berättigade till tilläggsersättning. Bankoutskottet, som behandlade motionen, inhämtade yttrande över densamma av statskontoret, som i ärendet hörde riksförsäkringsanstalten. Anstalten anförde därvid bland annat, att med hänsyn till den långa tid, som förflutit sedan de olycksfall inträffat, till följd varav ifrågasvarande livräntor beviljats, vederbörande livräntetagare på grund av vunnen anpassning i flertalet fall icke kunde i ekonomiskt hänseende anses hava någon mera avsevärd olägenhet av olycksfallet. Riksförsäkringsanstalten ansåge det därför kunna ifrågasättas, om ett allmänt behov föreläge av tilläggsersättning å nu ifrågasvarande livräntor. Å andra sidan kunde den möjligheten icke uteslutas, att i vissa fall livräntetagare på grund av olycksfallets verkningar befunne sig i ett bekymmersamt läge. Därtill komme, att det måhända från början inneburit en viss orättvisa att uppdraga en gränsskillnad av ifrågasvarande slag mellan livräntor uppgående till 90 kronor årligen och sådana understigande detta belopp. Riksförsäkringsanstalten ansåge sig därför icke böra avstyrka bifall till motionen.

I bankoutskottets med anledning av motionen avgivna utlåtande nr 33 lämnades vissa uppgifter å kostnaderna för genomförande av den av motionären föreslagna ändringen. Därav framgick, att kostnadsökningen skulle belöpa sig till ett belopp av sammanlagt 5,017 kronor 34 öre. — Bankoutskottet ifrågasatte, huruvida icke i de av motionären avsedda fallen av lättare olycksfalls-skador sådan anpassning i allmänhet vunnits, att något mera trängande behov av tilläggsersättning knappast kunde sägas vara för handen. Å andra sidan syntes dock vissa billighetsskäl tala för ett upphävande av den onekligen i och för sig mindre tilltalande begränsningen i rätten till tilläggsersättning. Då ett upphävande av denna begränsning syntes kunna ske utan större kostnader för staten, fann utskottet, att åtgärder i sådant syfte borde vidtagas. — På hemställan av utskottet medgav riksdagen, att tilläggsersättning fick utgå jämväl å livräntor understigande 90 kronor årligen. I enlighet därmed ändrades 1921 års kungörelse genom kungörelse den 23 maj 1930 (nr 172). Ändringen trädde i kraft den 1 januari 1931.

Frågan om beviljande av livräntetillägg jämväl åt sådana i privat tjänst skadade personer, som uppbära livräntor enligt 1901 års olycksfallsförsäkringslag, har före tillkomsten av 1938 års förordning i ämnet vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. En utförlig redogörelse för vad i sådant hänseende förekommit finnes intagen i proposition nr 5 till 1938 års riksdag med förslag till förordning om livräntetillägg (sid. 4—13). Till denna redogörelse får utskottet hänvisa. Av redogörelsen framgår bland annat, att med anledning av väckta motioner andra kammaren vid 1924 och 1925 års riksdagar på hemställan av sammansatt stats- och andra lagutskott (utlåtande nr 4/1924 och 4/1925) godkänt förordningar angående livräntetillägg för dem, som ägde rätt till livränta enligt 1901 års lag. Enligt förordningarna, som voro likalydande, skulle i fråga om livränta till skadad arbetare tillägg ej utgå,

om livräntan understege 90 kronor. Första kammaren avtog vid 1924 års riksdag utskottets hemställan samt biföll vid 1925 års riksdag med avslag å utskottets hemställan en av herr von Koch avgiven reservation avseende en förutsättningslös utredning, huruvida och i vilken omfattning tilläggsersättning borde givas de livränteberättigade. Genom sammanjämkning sistnämnda år biträdde andra kammaren det av första kammaren fattade beslutet. — Utredning i ämnet verkställdes därefter på Kungl. Maj:ts uppdrag av riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen gemensamt. I skrivelse den 28 oktober 1925 till fullgörande av uppdraget anförde ämbetsverken bland annat, att skador, som föranledde lägre invaliditetsgrader, i de flesta fall vore av mindre betydelse för vederbörandes arbetsförmåga, sedan en tid förflutit efter olycksfallet. Rätten till tilläggsersättning kunde enligt ämbetsverkens uppfattning utan tvekan inskränkas till att avse livräntetagare med minst 30 procent invaliditet.

I propositionen nr 5 till 1938 års riksdag med förslag till förordning om livräntetillägg anförde *departementschefen*, statsrådet Möller:

Medan det av andra kammaren åren 1924 och 1925 godkända förslaget icke förutsatte någon vidare behovsprövning än att i fråga om tillägg till invalidlivräntor sådant tillägg skulle utgå allenast där invaliditeten icke understege 30 procent, har riksdagen i sin skrivelse sistnämnda år utgått från att en mer allmän behovsprövning borde ske i varje särskilt fall. Riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen hava härutinnan förordnat, att den, som vore taxerad till inkomst- eller förmögenhetsskatt, icke borde beviljas tilläggsersättning. I likhet med försäkringsrådet finner jag dock en dylik bestämmelse ägnad att vålla praktiska svårigheter vid tillämpningen, vilka knappast skulle stå i relation till den skäligen ringa besparing för statsverket, som genom bestämmelsen skulle åstadkommas. Att helt bortse från vederbörande livräntetagares behov av förhöjt understöd torde emellertid ur kostnadssynpunkt vara uteslutet. Med hänsyn härtill vill jag förorda det förslag, som redan två gånger vunnit andra kammarens godkännande.

I anledning av propositionen väckte herr *Karlsson* i Grängesberg en motion, II: 80, vari hemställdes om sådan ändring av det i propositionen framlagda förordningsförslaget, att livräntetilläggen skulle utgå med 150 procent av livräntan; dock att ifråga om livränta till skadad arbetare, tillägg icke skulle utgå för livränta, som understege 45 kronor. På hemställan av sammansatt stats- och andra lagutskott (utlåtande nr 3) biföll riksdagen propositionen i oförändrat skick.

Till utredning om antalet personer, som enligt 1901 års olycksfallsförsäkringslag äro berättigade till livränta på grund av invaliditet understigande 30 procent, får utskottet hänvisa till vidstående i propositionen nr 5 till 1938 års riksdag intagna inom riksförsäkringsanstalten upprättade sammanställning.

På grund av 1901 års olycksfallsersättningslag livränteberättigade personer
vid 1936 års slut.

Livräntans art	På grund av olycksfallsförsäkring i riksförsäkringsanstalten utgående		På grund av livränteköp i riksförsäkringsanstalten utgående		Övriga (uppskattade siffror)	
	Antal	Årligt belopp kronor	Antal	Årligt belopp kronor	Antal	Årligt belopp kronor
<i>Invalidlivräntor</i>	2,441	167,316	1,242	97,373	8,830	588,600
10—14 %	731	24,312	149	5,124	2,530	82,000
15—29 "	1,194	71,847	727	43,281	4,540	267,000
30—49 "	308	33,000	224	23,747	1,040	107,000
50—74 "	175	29,728	119	19,356	585	99,800
75—99 "	21	4,829	16	3,765	90	19,300
100 "	12	3,600	7	2,100	45	13,500
<i>Efterlevandelivräntor (änkor)</i>	211	25,680	152	18,240	570	68,400
Tillsammans	2,652	192,996	1,394	115,613	9,400	657,000

Beträffande tillförlitligheten av de i sammanställningen lämnade uppgifterna anfördes i propositionen följande:

I fråga om tillförlitligheten av siffrorna för de »övriga» livräntorna har från anstaltens sida framhållits, att siffrorna grundade sig på en uppskattning, för vilken något mera tillförlitligt material icke stått till buds och som därför måste anses ytterligt osäker, men att antalet livräntor och deras årliga belopp sannolikt icke underskattats. Vid uppskattningen hade hänsyn icke kunnat tagas till den omständigheten, att ett troligen icke obetydligt antal livräntor, understigande 45 kronor om året, utbytt mot ett kapital för en gång, liksom givetvis icke heller till det förhållandet, att ett antal livräntor, även det sannolikt icke obetydligt, över huvud taget icke utginge på grund av obekantskap med lagens bestämmelser, särskilt under de första åren av dess giltighetstid, arbetsgivarens iråkade konkurs eller obestånd eller av annan anledning.

I årets statsverksproposition (femte huvudtiteln punkt 36) har till livräntetillägg enligt 1938 års förordning upptagits ett förslagsanslag av 500,000 kronor. — I detta sammanhang må erinras om en vid *innevarande års riksdag* av herr *Karlsson* i Grängesberg väckt motion, II: 11, i vilken hemställes om höjning av nu ifrågavarande anslag till 900,000 kronor. Motionen har hänvisats till statsutskottet.

De livräntor, som utgå enligt 1901 års lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, äro med nuvarande förhållanden uppenbarligen i många fall att anse som otillräckliga. Vissa livräntetagare enligt 1901 års lag äro jämväl enligt en år 1938 utfärdad förordning berättigade till livräntetillägg av statsmedel. Sådant tillägg utgår emellertid icke till skadad arbetare för livränta understigande 90 kronor. I förevarande motion yrkas sådan ändring i förordningen, att denna begränsning bortfaller.

Nämnda förordning av år 1938 avser icke livräntor, för vilka staten i sin egenskap av arbetsgivare är ansvarig. Bestämmelser om tilläggsersättning till

Utskottet.

sådana livräntor äro meddelade i en år 1921 utfärdad kungörelse. Enligt denna kungörelse i dess ursprungliga lydelse utgick icke tillägg åt skadad arbetare för livränta understigande 90 kronor. Denna begränsning upphörde emellertid att gälla från och med den 1 januari 1931.

Onekligen kunna vissa skäl tala för borttagande av nu ifrågavarande begränsning jämväl beträffande livräntor till arbetare, som skadats under arbete i enskild tjänst. Frågan om skäligheten av denna begränsning har emellertid så sent som vid förra årets riksdag varit föremål för statsmakternas prövning. Enligt utskottets mening hava sådana skäl icke förebragts, att riksdagen nu bör frångå sitt vid förra året fattade beslut i detta hänseende. Utskottet förbiser härvid icke, att en sådan gränsdragning, som den nu ifrågavarande, i vissa fall kan medföra olägenheter. Såsom riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen i sin ovannämnda skrivelse framhållit, torde emellertid skador, som föranleda lägre invaliditetsgrader, i de flesta fall vara av mindre betydelse för vederbörandes arbetsförmåga, sedan en tid förflutit efter olycksfallet. Vidare måste enligt utskottets mening staten beträffande sina egna arbetstagare anses hava större skyldigheter än i fråga om arbetare i enskild tjänst att tillse, att livräntor på grund av olycksfall i arbete utgå med sådan förhöjning, som skäligen kan föranledas av ändrade levnadsförhållanden. Slutligen bör i detta sammanhang beaktas, att stora grupper av anställda, framför allt inom jordbruket och sjöfarten, icke omfattades av 1901 års lag. Som följd härav utgår i allmänhet icke någon som helst ersättning till personer, vilka drabbats av invaliditet till följd av olycksfall i arbete före den 1 januari 1918 inom verksamhetsområden, som icke avsågos i nämnda lag. Med hänsyn till vad sålunda anförts, har utskottet icke funnit skäl föreslå riksdagen att i anledning av motionen vare sig besluta ändring i 1938 års förordning om livräntetillägg åt vissa livräntetagare eller göra någon framställning till Kungl. Maj:t.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 23 februari 1939.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman, Tamm, Hagman**), *Löfvander, Västberg**), *Knut Petersson**), *Olof Carlsson* och *Wistrand**;

från andra kammaren: herrar *Olovson* i Västerås, *Petersson* i Hällbacken, *Hallagård, Sandström, Hermansson* i Norrköping*) och *Barnekow*, fröken *Andersson**) samt herr *Holm*.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Hermansson* i Norrköping.